

TURINYS

5 / NUO SKĘČIO IKI PIKIRUOJAMOJO BOMBONEŠIO

17 / KARAS SU SOVIETAIS

25 / SKRYDIS PER AUDRĄ

33 / KOVOS DĖL LENINGRADO TVIRTOVIŲ

45 / PAMASKVĖJE

55 / MOKYMAI IR PRATYBOS

65 / STALINGRADAS

73 / KELIAS ATGAL

79 / „ŠTUKA“ PRIEŠ TANKUS

85 / KUBANĖJE IR PRIE BELGORODO

99 / ATGAL PRIE DNEPRO

105 / TOLYN Į VAKARUS

123 / PABĖGIMAS IŠ NELAISVĖS PADNIESTRĖJE

149 / LEMTINGOJI 1944 M. VASARA

187 / MŪŠIAI DĖL VENGRIJOS

195 / 1944-ŲJŲ KALĖDOS

219 / ŽŪTBŪTINĖ KOVA PASKUTINIAIS MĖNESIAIS

243 / PABAIGA

257 / APIE AUTORIŲ

H. Rudelis lipa į „Štukos“ valdymo kabiną.

ŽŪTBŪTINĖ KOVA PASKUTINIAIS MĖNESIAIS

Ankstų vasario 9-osios rytą telefono skambutis iš fronto štabo. Iš Frankfurto pranešama, kad rusai šiąnakt nutiesė perkėlą šiauriau Frankfurto ties Lebusu, ir keliolika jų tankų jau persikėlė į vakarinį Oderio krantą. Padėtis daugiau nei kritiška, toje vietoje nėra mūsų kariuomenės dalinių ir jokios galimybės ten skubiai nugabenti artilerijos pabūklų. Taigi sovietų tankams atsiveria galimybė netrukdomai riedėti Reicho sostinės link ar bent perkirsti Berlyno–Frankfurto geležinkelį bei plentą, gyvybiškai svarbius tiekimams į Rytų frontą.

Išskrendame ten patikrinti, ar pranešimas pagrįstas. Jau iš tolo matau pontoninį tiltą, mums dar nepriartėjus, prapliumpa priešlėktuvinės artilerijos šūviai, rusai patvirtina turį mūsų atžvilgiu tikrai blogų ketinimų! Viena iš mano grupių užpuola per ledą nutiestą tiltą, dėl to puolimo neturėdama jokių iliuzijų. Mes žinome, kad ivanai turi tiek daug statybos medžiagų, jog gali atstatyti sugriautą tiltą pačiu trumpiausiu laiku. Aš pats su prieštankine eskadrile nusileidžiu žemiau paieškoti tankų vakariniame krante, matau jų vikšrų pėdsakus, bet pačių pabaisų neaptinku. Gal tai vikšrinių vilkikų, atgabenusių zenitinius pabūklus, pėdsakai? Nusileidęs dar žemiau, pastebiu nedidelėje upės slėnio dauboje keletą gerai užmaskuotų tankų. Tuo metu į mano lėktuvą pataiko lengvojo zenitinio pabūklo sviedinys. Vis tiek skrendu žemai, iš visų pakraščių blyksi šūviai, perkėlą gina maždaug šešios ar aštuonios zenitinių pabūklų baterijos. Jų tarnybos, matyt, yra „seni vilkai“, įgudę kovoti su „štukomis“. Jie šauda nenaudodami trasuojamųjų šaudmenų, tad ore nematyti sviedinių paliekamų pėdsakų, pajunti juos tik tada, kai pataikę trenkia į lėktuvą. Pakilus į didesnę aukštį, zenitininkai nustoja šaudyti ir mūsų bombonešiai, jų nematydami, negali bombarduoti. Tik skrendant labai žemai virš taikinio, galima pastebėti ugninius blyksnius iš vamzdžių lyg kišeninio žibintuvėlio spindulio švystelėjimus. Mąstau, ką daryti. Gudriai prisikristi prie jų iš už priedangos neįmanoma, nes lėkštoje upės žemumoje tam nėra jokių galimybių. Nėra jokių aukštų medžių ar kokių nors pastatų. Blaivus protas sako, jog nei patirtis, nei taktinis parengimas niekuo negali padėti, kai pažeidžiamos visos nustatytos pagrindinės taisyklės. Teliktų atkakliai pulti kliaujantis vien savo sėkme. Jei taip būčiau elgęsis, tai jau seniai būčiau

Rengiama kovai Ju-87 patranka.

žuves. Nieko nėra iš mūsų sausumos kariuomenės dalinių, iki sostinės belikę aštuoniasdešimt kilometrų. Kai priešo tankai jau veržiasi priekin, toks atstumas mirtinai pavojingas. Rimtiems apmąstymams dabar nėra laiko. Privalai tikėti, kad tau pasiseks! Nusprendžiu atakuoti. Kitiems lėktuvams reikia likti dideliame aukštyje, tarp jų yra keletas naujų įgulų, kurioms tikimybė sėkmingai atakuoti per tokią tankią priešlėktuvinę gynybą nėra labai didelė, o tikėtini nuostoliai būtų nemaži. Kai nusileidžiu žemyn, tų lėktuvų lakūnai, pamatę apačioje ugnies blyksnius, turi iš savo patrankų šaudyti tiesiai į zenitinius pabūklus, galbūt tai bent kiek pakenks ivanų taiklumui. Ten stovi keletas tankų „Stalin“, kiti – T-34. Padegęs keturis tankus ir ne-

turėdamas šaudmenų, grįžtu atgal. Pranešu vadovybei stebėjimo duomenis, ypač pabrėždamas, kad atakavau vien todėl, jog kaunamės vos už aštuoniasdešimt kilometrų nuo Berlyno, priešingu atveju tai būtų buvę labai neatsakinga. Jeigu būtume labiau nutolę į rytus, tai būčiau palaukęs palankesnės situacijos, kol tankai pasitrauks iš placdarmą saugančios priešlėktuvinės gynybos zonos. Po dviejų skrydžių persėdu iš zenitinių pabūklų apgadinto lėktuvo į kitą. Grįžtant atgal ketvirtą kartą, liepsnoja iš viso dvylika tankų. Vieną tanką „Stalin“ atakuoju net keletą kartų, tačiau jis tik rūksta, bet niekaip nesiduoda padegamas.

Kiekvieną kartą prieš atakuodamas, pakylu į aštuonių šimtų metrų aukštį, nes taip aukštai zenitininkai į mane nepataiko. Iš to aukščio smingu stachiai žemyn staigiais manevrais nukrypdamas nuo smigimo krypties. Priartėjęs prie tanko, išlyginu ir pristabdu lėktuvo skrydį nusitaikyti. Iššovęs nuskieju skutamučiu skridimu šalin, išsisukinėju nuo apšaudymo tokiais pat manevrais, kol vėl pakylu į priešlėktuvinei gynybai nepasiekiamą aukštį. Tiesą sakant, turėčiau prie taikinio priskristi lėkštesne trajektorija, tačiau dabar tai reikštų savižudybę. Akimirksniu išlyginti lėktuvą ir nusitaikyti į labiausiai pažeidžiamą tanko vietą galiu tik pasikliaudamas ilgamete patirtimi

ir neklystama intuicija. Būtent dėl patirties stokos toks atakos būdas, savaime suprantama, yra nepasiekiamas mano bendražygiams.

Kraujas tvinksi smilkiniuose, žinau, kad žaidžiu slėpynes su likimu, tačiau tą „Staliną“ reikia padegti. Vėl į aštuonių šimtų metrų aukštį ir vėl žemyn – į tą šešiasdešimt tonų pabaisą. Vis tiek nedega! Mane apima pyktis – jis turi užsiliiepsnoti!

Prietaisų skyde sužimba signalinė lemputė. To dar betrūko! Užsikerta vienos iš mano patrankų spyna, nors kitoje patrankoje galbūt dar yra vienas sviedinys. Vėl kylu aukštyn. Taigi man likęs tik vienas sviedinys, argi ne beprotybė dar kartą viskuo rizikuoti dėl vieno niekingo šūvio? Pasakyk, ar dažnai tau yra tekę vienu šūviu sunaikinti tanką?!

Mano Ju-87 ilgai kyla į aštuonių šimtų metrų aukštį, kyla per ilgai, nes imu dvejoti. Mano vidinis „aš“ sako:

„Jei tryliktas tankas iki šiol dar neužsidegė, nemanyk, kad jis užsidegs po vienintelio paskutinio šūvio. Skrisk namo, pasipildyk šaudmenų atsargą ir jį vėl rasi“.

Antrasis mano „aš“ įsikarščiaęs atrėžia:

„Gal būtent šio šūvio ir tetrūksta, kad tas tankas neriedėtų per Vokietiją“.

„Neriedėtų per Vokietiją? Tai skamba pernelyg pompastiškai! Jei dabar prašausi pro šalį, tai per Vokietiją vis tiek riedės daugybė tankų, o tu juk prašausi, gali neabejoti; beprotybė dėl vieno šūvio dar kartą smigti žemyn į tą pragarą, tikra beprotybė!“

„Tu dar pasakyk, jog prašausiu dėl to, kad tas tankas tryliktasis. Visa tai – bobų plepalai, tu turi dar vieną šūvį, tad nėra ko svarstyti, atakuok!“

Ir aš jau lekiu it žaibas žemyn iš aštuonių šimtų metrų aukščio. Visiškai susikaupti antskrydžiui, atlikti išsisukinėjimo manevrus... Priešais mane iš visų vamzdžių vėl plyksteli ugnis. Dabar pristabdyti ir išlyginti... šauti... jis dega! Mano širdis džiūgauja, riaumodamas varikliu, nulekiu virš tanko šalin, išsisukinėjimo manevrai... staiga trenksmas, deginantis skausmas perveria mano koją tarytum įkaitintu plieno durtuvu. Aptemsta akyse, užgniaužia kvėpavimą. Tačiau dar privalau skristi... skristi... tu neturi prarasti sąmonės, sukąsk dantis, tu privalai prisiversti. Aštrus skausmas veria visą kūną.

– Ernstai, man nutraukė koją!

– Ne, tavo koja nenutraukta, nes tada negalėtum nieko pasakyti, tačiau kairysis sparnas dega. Tu turi leistis žemyn, į mus dukart pataikė keturių centimetrų zenitinis sviedinys.

Aplinkui baisiai tamsu, aš nieko nematau.

– Nurodinėk man, kur galiu nutupdyti lėktuvą. Paskui greičiau ištrauk mane laukan, kad nesudegčiau gyvas.

Veikiu nieko nematydamas ir vedamas vien instinkto. Neaiškiai prisime- nu, kad visada atakuoju iš pietų pusės į šiaurę, o po atakos pasuku kairėn.

Taigi dabar turėčiau skristi į vakarus, vadinasi, kryptis teisinga. Šitaip skrendu dar keletą minučių. Nežinau, kodėl sparnas dar nenukrięs. O iš tikro mano skrydžio kursas beveik lygiagretus su rusų frontu – šiaurė–šiaurės rytai.

– Trauk į save! – sušunka Gadermanas per radiotelefono ausines, ir aš jaučiu, kaip palengva grimstu į kažkokį nebūties rūką... Apima malonaus lengvumo jausmas.

– Į save! – vėl šaukia Gadermanas.

Gal ten medžiai ar telefono laidai? Nejausdamas rankos, traukiu į save vairalazdę tik todėl, kad to iš manęs reikalauja Gadermanas. Kad tik pasibaigtų tas deginantis skausmas kojoje... ir šis skrydis... kad tik pagaliau galėčiau visiškai pasinerti į tą keistą pilką tylumą ir į tolį, kuris taip vilioja mane...

– Trauk!

Vėl instinktyviai užgulu vairalazdę, tačiau šį kartą Gadermanas trumpam „pažadina“ mane. Akimirksniu suvokiu, kad privalau čia dar kažką nuveikti.

– Kokia vietovė apačioje? – klausiu į mikrofoną.

– Prasta – kalvota.

Tačiau turiu leistis žemyn, priešingu atveju mano sužalotą kūną vėl apims ta pavojinga apatija. Paspaudžiu kairiojo posūkio pedalą ir sustaugiu iš skausmo. Bet juk buvau sužeistas į dešinę koją? Patraukiu rankeną dešinėje kilstelėdamas lėktuvo nosį aukštyn, tada jo uodega čiuožia žeme, nes priešingu atveju pervirstume per priekį. Lėktuvas dega... Pasigirsta trenksmas ir džerškėjimas.

Dabar viskas nurimsta, galiu panirti į tuos miglotus tolius... puiku! Beprotiško skausmo banga trūkteli mane atgal. Kažkas tempia mane laukan... klupinėjame per kupstus? Štai ir viskas... tylą pagaliau apgaubia mane...

Atsipeikėju, aplinkui viskas balta... rimti, įdėmūs veidai... aštrus kvapas... aš guliu ant operacinio stalo. Staiga apima išgąstis: kur mano koja?

– Ar jos nėra?

Chirurgas linkteli galva. Slidinėjimas nuo kalnų... šuoliai į vandenį... dešimtkovė... šuoliai su kartimi... Viskas jau nesvarbu! Kiek daug bendražygių buvo dar sunkiau sužeisti? Atsimeni... vienas iš jų gulėjo Dniepropetrovsko karo ligoninėje, mina sudraskė jam veidą ir nutraukė abi rankas? Viskas nesvarbu, koja, ranka, galva... vardan tėvynės gelbėjimo nuo mirtino pavojaus... tai dar ne pats blogiausias dalykas. Blogiau yra tai, kad keletą savaičių negalėsiu skraidyti... kai fronte tokia bloga padėtis! Tokios mintys švysteli mano galvoje, o gydytojas tyliai sako:

– Nieko kita negalėjau padaryti, nieko nebuvo likę, išskyrus raumenų likučius ir keletą nutrūkusių sausgyslių, tad teko amputuoti.

Zoobunkeris – priešlėktuvinės gynybos objektas Berlyne (Tyrgartene).

„Jeigu ten nieko nelikę, tai ką tada teko amputuoti?“ – šmėkšteli juodojo humoro mintis. Na, taip, jam tai ne pirmiena.

– Bet kodėl kita jūsų koja sugipsuota? – klausia jis nustebęs.

– Čia dar nuo lapkričio mėnesio, o kurgi dabar esu?

– Centrinėje SS dalinių karo lauko ligoninėje prie Zelovo.

Šit kaip, prie Zelovo. – Tai vos už septynių kilometrų nuo priešakinės fronto linijos; vadinasi, skridau ne į vakarus, o į šiaurės vakarus.

– Jus čia atgabeno SS dalinių kariai, o operavo vienas iš mūsų chirurgų. Ant jūsų sąžinės dar vienas sužeistasis! – pridūrė jis šyptelėjęs.

– Ką, gal operuojančiam chirurgui šiek tiek įkandau?

– Na, iki to dar nepriėjome, – tarė jis papurtęs galvą. – Ne, jūs niekam neįkandot, bet leitenantas Korolas mėgino „Fieseler Storch“ nutūpti į jūsų priverstinio nutūpimo vietą. Tačiau tai buvo gana sunku, jo lėktuvas pervirto per priekį... dabar jo galva storai sutvarstyta!

Tas šaunuolis Korolas! Matyt, skrendantį be sąmonės mane globojo dar vienas angelas sargas.

Tuo metu reichsmaršalas man atsiunčia savo asmeninį gydytoją, kuris turi tuojau pergabenti mane į apsaugotą nuo bombardavimų karo ligoninę, įrengtą Zoobunkeryje – viename iš Berlyno zoologijos sodo mūrinių pastatų. Tačiau mane operavęs chirurgas nenori apie tai nė girdėti, nes esu netekęs

per daug kraujo. Tai padaryti bus galima rytoj. Reichsmaršalo gydytojas sako man, jog apie įvykį Geringas nedelsiant pranešęs fiureriui. Hitleris labai apsidžiaugęs, kad viskas pasibaigė dar palyginti laimingai. „Štai kaip atsitinka, kai viščiukai nori būti protingesni už vištą“, – pasakęs jis tarp kita ko. Nusiraminu sužinojęs, jog apie draudimą skraidyti nebuvo užsiminta. Manau, kad žūtbutinis visos tautos pasipriešinimas pastarosiomis savaitėmis, savaime suprantama, pateisina mano dalyvavimą mūšiuose.

Kitą dieną esu nuvežamas į Zoobunkerį, ant kurio stogo pastatyti sunkieji priešlėktuviniai pabūklai, skirti ginti sostinės civilius gyventojus nuo sąjungininkų bombonešių antskrydžių. Po dienos ant mano naktinio stalelio atsiranda telefono aparatas, dabar galiu kalbėtis su savo eskadros štabu apie kovinius skrydžius, apie padėtį fronte ir visa kita. Žinau, kad gulėsiu čia neilgai ir nenoriu atsisakyti vadovauti eskadrai, todėl stengiuosi žinoti viską iki smulkmenų ir visur dalyvauti, kiek dabartinė mano padėtis leidžia „sužinoti“ bei „dalyvauti“. Gydytojai ir jaudinamai rūpestingos medicinos seserys nėra labai patenkintos tokiu neramiu naujuoju pacientu, nuolat man užsimena apie „ilsėjimąsi“.

Beveik kasdien mane lanko bendražygiai iš eskadros bei kiti draugai, tarp jų ir tokie, kurie sakosi esą draugai, norėdami patekti į mano palatą. Kai šitaip „patenka“ dailios merginos, jos iš nuostabos išpūtusios akis spokso į mano žmoną, sėdinčią prie lovos. „Ih ko tik nebuna“, pasak berlyniečių.

Dabar specialistai jau kalbasi su manimi apie protezą ir pataria laukti, kol ateis laikas jį pritaikyti. Nekantariai laukiu to laiko nenorėdamas taip ilgai gulėti. Kiek palūkėjęs išsikviečiu protezų gamybos meistrą. Jis turi skubiai padaryti laikiną protezą, su kuriuo galėčiau skraidyti dar bigei nevisiškai užgijus. Keletas geriausių firmų atsisako priimti užsakymą, nes protezą gaminti dar per anksti. Vienas specialistas sutinka jį padaryti, tačiau tik kaip bandomąjį pavyzdį. Jis to imasi taip ryžtingai, jog man net galva sukas. Aplipdo gipsu visą šlaunį, prieš tai nepasirūpinęs ją kuo nors patepti ar užtraukti apsauginę įmautę. Palaukęs, kol gipsas sustings, daug neaiškinamas pataria:

– Dabar mąstykite apie ką nors malonų!

Ir tą pačią akimirką iš visų jėgų trūkteli sunkią gipso atlieją nuo šlaunies nuplėšdamas pridžiūvusius kūno plaukelius. Skausmas – pragariškas. Šis tipas bus ne tą profesiją pasirinkęs, iš jo išeitų puikus kailialupys.

Tuo metu mano III aviacijos grupė ir eskadros štabas persikelia į Gerlicą, kur kitados lankiau mokyklą. Mano tėvai gyvena visiškai šalia jo. Dabar į tą kaimą veržiasi rusai. Sovietų tankai rieda per mano jaunystės žaidimų vietas. Nuo tos minties galima tiesiog išprotėti. Mano šeima, kaip ir milijonai kitų

šeimų, jau seniai tapo pabėgėliais, gelbstinčiais savo gyvybes. Guliu pasmerktas nieko neveikti. Už ką aš to nusipelniau? Stengiuosi apie tai negalvoti.

Kasdien gaunu gėlių ir įvairiausių dovanų, liudijančių gyventojų simpatijas savo kariams. Be reichsmaršalo, mane dukart aplanko ministras Gebelssas, kurio iki šiol nepažinojau. Pokalbis su juo labai įdomus. Domisi mano nuomone apie dabartinę strateginę padėtį Rytuose.

– Oderio frontas yra paskutinė galimybė sulaikyti sovietus, išskyrus jį, nėra jokios kitos gynybos linijos, jam žlugus, ateis ir sostinės eilė, – sakau.

Tačiau jis palygina Berlyną su Leningradu, kuris taip pat nežlugo, nes jo gyventojai pavertė tvirtove kiekvieną namą. Ką galėjo padaryti Leningradas, tai juo labiau galės padaryti Berlyno gyventojai. Naudodamas kiekviename name esantį laidinį radiją jis nori užtikrinti aukščiausią organizacinę lygį telkiant namų gyventojus kovai. Įsitikinęs, kad „jo berlyniečiai“ verčiau rinksis mirtį, nei taps raudonųjų ordų aukomis. Kaip rimtai jis buvo tam nusiteikęs, vėliau įrodė jo paties likimas.

– Kariniu požiūriu man tai atrodo kitaip, – atsakau. – Tuo atveju, jei, pralaužus Oderio frontą, užvirs kova dėl Berlyno, manau, apginti Berlyno nepavyks. Primenu jums, kad tų dviejų minimų miestų šiuo požiūriu nedera vieno su kitu lyginti. Leningradas turėjo tą pranašumą, kad iš vakarų apsaugotas Suomijos įlankos, o iš rytų – Ladogos ežero. Į šiaurę nuo jo buvo tik siauras ir nelabai tvirtas Suomijos frontas. Reali galimybė liko tik iš pietų, tačiau iš tos pusės Leningradas buvo smarkiai įtvirtintas ir pasirūpinęs puikia gynybos pozicijų sistema. Nebuvo jis visiškai atkirstas ir nuo tiekimo. Vasarą per Ladogą plaukė krovinių baržos, o žiemą kroviniai į miestą buvo vežami ledo trasa.

Tačiau jo įtikinti negaliu.

Po keturiolikos dienų pirmą kartą trumpam atsistaju ir net galiu atsigavinti tyru oru. Per sąjungininkų oro antskrydžius būdamas ant bunkerio stogo šalia zenitinių pabūklų, iš arti matau tai, kas gali pridaryti didelių nemalonumų skrendantiems aukštai. Aš nenuobodžiauju. Ateina dokumentų portfeliu nešinas ar atlekia dėl kokios nors problemos, kartais kovos draugų lydimas, Fridolinas. Užsuka paplepėti feldmaršalas Greimas¹⁰², Skorcenis¹⁰³ ar Hana Reič¹⁰⁴; nuolat kas nors vyksta, tik mane kankina nerimas, kad tuose įvykiuose nedalyvauju. Patekęs į Zoobunkerį, „iškilmingai“ prisiekiu, kad po šešių savaičių vėl vaikščiosiu ir skraidysiu. Gydytojai jau žino, kad jų

102 Robert Greim (1892–1945) – riterio titulo turėtojas, feldmaršalas, Liuftvafės vyriausiasis vadas (po H. Geringo nušalinimo).

103 Otto Skorzeny (1908–1975) – SS štandartenfiureris (atitinka kariuomenės pulkininką), SS specialiojo dalinio „Friedenthal“ vadas.

104 Hanna Reitsch (1912–1979) – įžymi vokiečių aviatorė, sklandymo sporto rekordininkė, vienintelė moteris lakūnė, apdovanota I laipsnio Geležiniu kryžiumi.

Hana Reič (Hanna Reitsch) įteikiant jai Riterio kryžių. Vokiečių lakūnė bandytoja, bandžiusi ir pirmąjį serijinį vokiečių reaktyvų naikintuvą Me-262.

griežtas „ne“ vis tiek neduos naudos ir mane tik supykins. Kovo pradžioje pirmą kartą išeinu pasivaikščioti tyrame ore – su ramentais.

Mane prižiūrinti medicinos sesuo tomis dienomis pakviečia į savo šeimos ratelį. Ir štai aš – užsienio reikalų ministro fon Ribentropo svečias. Tikri kariai retai kada tampa gerais diplomatais, tad šis susitikimas savotiškai įdomus, teikia galimybę pamatyti kitą karo pusę, kurioje kariaujama nenaudojant ginklų. Jį domina mano nuomonė apie Rytų fronto atsparumą ir apskritai apie mūsų karinį potencialą šiuo metu. Aiškinu jam, kad mes, būdami fronte, tikimės kokių nors diplomatinių žingsnių, kurie sumažintų tą iš visų pusių mūsų patiriamą spaudimą.

Nejaugi negalima išaiškinti Vakarų valstybėms, kad bolševizmas yra didžiausias jų priešas, kuris po galimos pergalės prieš Vokietiją grasins jiems pražūtimi taip pat, kaip dabar grasina mums, o tada jie, likę vieni, negalės jo atsikratyti?

Jis į šį klausimą žvelgia kaip į švelnų priekaištą sau, matyt, jam dažnai yra tekę girdėti tai iš kitų. Ir tuoj pareiškia, kad jau daug kartų mėginęs tai daryti, tačiau nesėkmingai, nes, kiekvieną kartą pradėjus derybas, tuojau prasidėdavo būtinas Vermachto atsitraukimas kuriame nors fronto bare, kuris paskatindavo priešininką pasitraukti nuo derybų stalo ir tęsti karo veiksmus.

Jis su pasididžiavimu pateikia prieškarinių sutarčių, tarp jų – su Anglija bei Rusija, kurių sudarymą laikas tikrai ne menkniekiu, o dideliu laimėjimu, pavyzdžius. Tačiau dabar apie jas niekas nekalba, o mato tik neigiamus dalykus, už kuriuos jis nesąs atsakingas. Savaimė suprantama, derybos ir dabar tebevykstančios, tačiau lieka neaišku, ar dar įmanoma pasiekti pageidaujamą rezultatą, kai bendra padėtis tokia įtempta. Ši informacija apie diplomatijos reikalus mane visiškai patenkina ir nė nesistengiu apie juos sužinoti dar daugiau.

Kai kovo mėnesio viduryje, šviečiant pavasario saulei, pirmą kartą einu pasivaikščioti po zoologijos sodą, lydimas medicinos sesers, per tą pirmąją ekskursiją atsitinka mažas nemalonumas. Kaip ir daugelis kitų žmonių, apžiūrinėjame beždžiones. Mane sudomina vienas ypač didelis gyvūnas, tingiai sėdintis ant šakos ir kažką kramsnojantis. Į aplinką nekreipia jokio dėmesio, nuo šakos žemyn nukarusi jo ilga uodega. Iš dyko buvimo sumanau paerzinti jį ir, įkišęs savo ramentą pro narvo groteles, mėginu jį pajudinti gyvūno uodegą. Vos tik paliečiu, jis staigiai sugriebia ramentą ir iš visų savo beždžioniškų jėgų traukia jį į save. Šokčiodamas ant vienos kojos priartėju prie grotelių, pro jas žvėris juk manęs neįtrauks. Medicinos sesuo Edelgarda išsikimba į mane, ir šitaip mudu varžomės dėl ramento su beždžione. Žmonės prieš beždžionę! Jos letenos slidžiu ramento paviršiumi nuslysta iki pat guminio antgalio, skirto apsaugoti ramentą nuo slydimo ar įsmigimo į žemę. Antgalis beždžionę sudomina, apuosčiusi numauna jį ir plačiai išsišiepusi susikiša į burną. Akimirksniu ištraukiu ramentą iš narvo ir taip pasiekiu bent dalinę pergalę prieš beždžionę. Po keleto sekundžių užkaukia oro pavojaus sirenos. Šlubčiojantį smėlėtais zoologijos sodo takeliais mane išmuša prakaitas, nes ramentas giliai sminga į smėlį ir trukdo išlaikyti pusiausvyrą. Visi aplinkui sprunka paskubomis, tad neturiu į ką atsiremti ir klibikščiuoju priekin niekieno nepadedamas. Nors ir lėtai judu, bet dar spėju pasiekti bunkerį prieš pat nukrintant pirmosioms bomboms.

Artėja Velykos. Noriu grįžti pas savo kovos draugus dar prieš šventę. Mano eskadra šiuo metu yra Saksonijoje prie Grosenheino, o I aviacijos grupė, iš Vengrijos perdislokuota į Vienos regioną, lieka, kaip ir prieš tai, pietvakarių fronte. Kol manęs nėra, Gadermanas atsiduria lakūnų atrinkimo ir sveikatos kontrolės punkte Braunšveige ir šiuo metu užsiima savo pagrindine – gydytojo – profesine veikla. Paskambinu jam telefonu pranešdamas, kad savaitės pabaigoje laikiu mano Ju-87 atvykstant į Tempelhofo aerodromą ir juo skrisiu į eskadros buvimo vietą. Gadermanas tuo netiki, nes visiškai neseniai buvo kalbėjęs su mane gydančiu profesoriumi. Be to, ir pats negaluoja. Būsimuose paskutiniuose šio karo koviniuose skrydžiuose man daugiau neteks kristi su juo. Naujuoju mano borto šauliu tampa prityręs karo lakūnas kapitonas Nyrmanas, Riterio kryžiaus kavalierius.

H. Rudelis grįžta į rikiuotę.

Prieš išvykstant iš bunkerio, man įsakyta prisistatyti fiureriui. Jis dar kartą pareiškia pasitenkinimą, kad man viskas pasibaigė dar palyginti laimingai. Apie skraidymus nesako nieko turbūt todėl, kad laiko tai neįmanomu dalyku. Ir štai po šešių savaičių aš pirmąsyk vėl sėdžiu savo lėktuve. Skrisiu pas draugus. Šiandien Didysis šeštadienis – Velykų išvakarės. Jaučiuosi laimingas. Prieš pakylant paskambina Fridolinas ir praneša, jog man reikia tuojau skristi į Kumerą, į Sudetus, prie Nimeso miestelio¹⁰⁵, nes būtent ten perkeliama eskadra. Iš pradžių lėktuve jaučiuosi nedrąsiai, lyg pirmą kartą gyvenime į jį patekęs žmogus, tačiau greitai vėl pasijuntu savo stichijoje. Lėktuvo valdymą apsunkina tai, kad posūkių vairo pedalus turiu spausti tik viena koja. Dešiniuoju pedalu naudotis negaliu, nes dar neturiu jo-

kio protezo ir jokios kitos priemonės, todėl traukiu į save kairiąjį pedalą užkabinęs jį kairiąja koja, tada dešinysis pedalas nusispaudžia žemyn taip užtikrindamas reikiamą posūkį dešinėn. Storai sugipsuota kojos bigė kyšo po prietaisų skydu nieko nekliudydama. Šitaip po pusantros valandos skridimo nutupiu savo naujajame Kumero aerodrome. Eskadros lėktuvai čia – jau visą valandą.

Mūsų lauko aerodromas įrengtas puikioje, miškų apsuptoje, vietoje, tarp Sudetų kalnų atšakų, pats Kumeras yra prie vaizdingo miško ežero. Kol bus išspręstas mūsų apgyvendinimo klausimas, vakare sėdime kaimo viešbutėlio svetainėje. Čia, Sudetuose, dar visiškai ramu. Priešas yra už kalnų, o jam kelią užstoja feldmaršalo Šernerio ginama fronto linija, taigi ši ramybė nėra be pagrindo. Apie 11 valandą vakaro prie mūsų durų suskamba vaikų choro giedama giesmė „Dievas laimina tave“. Tai atėję mūsų pasveikinti vietos mokyklos mokiniai su savo mokytoja. Sugrubusioms karių sieloms tai kažkas

¹⁰⁵ Kummer am See (dabar Hradčany, Čekija) – gyvenvietė Sudetų krašte, prijungtame prie Reicho 1938 m. pagal Miuncheno sutartį ir po karo grąžintame Čekoslovakijai. Nimes-Mimono miestelio (Čekija) vokiškas pavadinimas.

nepatirta, užgauna tokias stygas, kurias mes dabar, kovų įkarštyje, labiau norėtume pamiršti. Klausomės susimąstę, kiekvienas paskendęs savo mintyse. Mes jaučiame tų vaikų tikėjimą, kad galime pašalinti jiems gresiantį baisų pavojų. Čia, prie tėvynės sienų, neturime jų nuvilti pritrūkę ryžto koviniams skrydžiams. Baigus giedoti padėkoju už tokį malonų priėmimą ir pakviečiu rytoj ateiti į mūsų aerodromą pasižiūrėti lėktuvų. Tai juos labai nudžiugina. Netrukus jie ateina pas mus. Savo prieštankiniu lėktuvu iš pradžių parodau jiems, kaip šaudoma iš oro į vieno kvadratinio metro ploto taikinį. Apstoję pusračiu vaikai apžiūrinėja taikinį, dabar jie gali išivaizduoti, kaip pamušamas tankas, o man – gera kovos treniruotė turint tik vieną koją. Anapus Sudetų kalnų tebe plyti rūkas, koviniai skrydžiai kol kas negalimi, todėl, turėdamas šiek tiek laiko, sėdu į FW-190 ir pademonstruoju keletą aukštojo pilotazo figūrų. Kojomis – pedalais – valdomus oro stabdžius, kurie tam greitam lėktuvui mūsų aerodrome yra tikrai būtini, mano technikos inžinierius, „tikras genijus“ kapitonas Klacšneris pakeitė valdomais rankomis.

Besileidžiant žemyn visi kareiviai baisiai susijaudinę moja man ir rodo į dangų. Pažvelgiu į viršų, pro debesų properšą matyti skrendantis amerikiečių naikintuvų „Mustang“ ir naikintuvų bombonešių „Thunderbolt“ būrys. Jie skrenda virš debesų sluoksnio nuo tūkstančio šešių šimtų iki tūkstančio aštuonių šimtų metrų aukštyje. Manęs iš viršaus jie nepastebi, priešingu atveju būtų tekę juos pamatyti iš arčiau. Naikintuvai bombonešiai „Thunderbolt“ skrenda su bombomis ir, atrodo, ieškantys taikinio, tikriausiai mūsų aerodromo. Greitai, kiek tai įmanoma vienakojam žmogui su gipso įtvaru, nušokuoju prie eskadros vadavietės, kur visi susirinko slėptis. Vaikus nuvarau į rūšį, kuriame jie bus saugūs bent nuo bombų skeveldrų. Kadangi aerodrome tėra vienintelis namas, mūsų naudojamas kaip vadavietė, tai jis tuos vyrukus iškart sudomina. Įeinu į namą paskutinis norėdamas nuraminti vaikus, o bombos jau krinta, kai kurios visiškai arti prie namo, sužvanga dūžtantys langų stiklai, sproginimas nuplėšia pusę stogo. Aerodrome turime labai menką priešlėktuvinę gynybą, neįstengiančią sutrukdyti bombarduoti, galime gintis tik nuo lėktuvų, praskrendančių žemai virš mūsų. Laimė, nė vienas vaikas nenukenčia. Tik gaila, kad vietoje svajonių apie lakūnų gyvenimo romantiką jiems teko susidurti su rūsčia tikrove. Netrukus vaikai atsitokėja, ir būrelis, išsirikiavęs „eskadrilės kovine rikiuote“, drauge su mokytoja patraukia į kaimą. Nyrmanas švyti iš pasitenkinimo, mat tikisi, kad jam pavyko nufilmuoti visą antpuolį. Per „spektaklį“ jis stovėjo priedangos apkase ir filmavo krintančias bombas nuo pat jų atsiskyrimo nuo lėktuvų iki sprogių ir į viršų išmestų žemės fontanų.

Paskutiniai meteorologijos tarnybos pranešimai informuoja apie oro sąlygų pagerėjimą, mes pakylame į orą. Sovietai, aplenkę Gerlicą, veržiasi priekin,

Vokiečių serijinis reaktyvinis naikintuvas Me-262 („Messerschmitt-262“).

apsupa Bauceną su visu jo garnizonu ir ketina per Bišofsverdą pasiekti Drezdeną. Prieš tuos puolimo pleištus, galinčius suardyti feldmaršalo Šernerio ginamą fronto liniją, surengiamos atsakomosios atakos. Jas mes remiame iš oro. Nutraukdami Bauceno apsuptį, sunaikiname daug sunkvežimių ir tankų. Skrydžiai mane išsekina, atsiliepia didelė kraujo netektis, jėgos, rodos, tokios neišsenkančios, taip pat turi ribas. Savo sėkme dalijamės su man pavaldžiais atakos lėktuvų ir naikintuvų daliniais, dislokuotais mūsų aerodrome bei artimoje kaimynystėje.

Balandžio pirmojoje pusėje radiograma esu iškviečiamas į Reicho kanceliariją. Fiureris siūlo man perimti vadovavimą visiems turboreaktyviniams lėktuvams ir su jais išvalyti oro erdvę virš naujai suformuotos generolo Venko¹⁰⁶ armijos Hamburgo regione. Pirmoji kariuomenės užduotis yra smogti iš to miesto apylinkių Harco kalnyno kryptimi siekiant perkirsti toliau rytuose atsідūrusių sąjungininkų armijų karinio tiekimo srautus. Norint užtikrinti sėkmę bet kokiems Vermachto veiksmams sausumoje, šioje kritiškoje padėtyje būtina sąlyga – laisva oro erdvė virš savo fronto linijų. Neįvykdžius tos sąlygos, visos pastangos yra bevaisės, tai visiškai aišku ir fiureriui, ir generolui Venkui, kuris turi vadovauti tai operacijai. Prašau fiurerį atleisti mane nuo tos užduoties, nes šiuo metu jaučiuosi esąs nepakeičiamai reikalingas generolo Šernerio armijai, kovojančiai sunkiausiuose gynybos mūšiuose. Siūlau pavesti tą užduotį kam nors iš reaktyvinę aviaciją labiau išmanančių

106 Walther Wenck (1900–1982) – tankų kariuomenės generolas, 12-osios armijos – paskutinės Hitlerio vilties apsuptame Berlyne – vyriausiasis vadas, karo pabaigoje amerikiečių paimtas į nelaisvę, po karo dirbo Vokietijos karo pramonėje.

kariškių, o man ta sritis yra visiškai nauja. Atkreipiu jo dėmesį į tai, kad mano patirtis apsiriboja pikiruojamųjų bombonešių ir tankų naikinimo sritimi ir kad iki šiol visada vadovaudavau tik tokiems veiksmams, kuriuos ir pats vykdžiau. Reaktyviniais lėktuvais skraidyti negalėčiau, todėl jausčiausi nejaukiai tarp savo dalinių vadų ir lėktuvų įgulų. Aš turiu visada skristi kovinės rikiuotės priešakyje.

– Jūs iš viso neprivalote daugiau skraidyti, jums reikės tik organizuoti skrydžius. O jei kas nors išdrįs suabejoti jūsų drąsa, tą įsakysiu pakarti.

„Nieko sau priemonė“, – pagalvoju, tačiau tikriausiai jis tikisi šitaip išsklaidyti mano dvejonę.

– Prityrusių žmonių yra pakankamai, bet vien to negana. Man reikia tokio žmogaus, kuris būtų pasižymėjęs nepriekaištingu organizuotumu ir pareiagingumu.

Galutinis sprendimas tą dieną taip ir nepriimamas. Parskrendu atgal. Po keleto dienų mane iškviečia reichsmaršalas, jis įsakymo tvarka įpareigoja mane imtis tos užduoties. Tuo metu padėtis fronte taip smarkiai blogėja, kad Reicho teritorijai gresia padalijimas į du apsupties katilus, kuriuose vieningas vadovavimas daliniams vargu ar būtų įmanomas. Dėl šios ir dėl kitų panašių priežasčių atsisakau įpareigojimo. Kaip numanau iš reichsmaršalo žodžių, tai jo nenustebina, nes jau pakankamai gerai žino mano požiūrį dar nuo tada, kai atkakliai atsisakinėjau užimti atakos lėktuvų aviacijos vyriausiojo vado postą. Bet kokia kaina noriu likti su savo eskadra, su kuria esu pasiekęs reikšmingų rezultatų. Vis dėlto ši kartą pagrindinis motyvas yra tas, kad negaliu imtis jokios atsakomybės už kažką, kai pats to dalyko realumu nelabai tikiu. Netrukus sužinau, kaip pats reichsmaršalas vertina padėties rimtumą. Mums pasilenkus virš stalo su žemėlapiais ir besikalbant apie padėtį fronte, jis sumurma sau po nosimi:

– Norėčiau žinoti, kada turėsime ir šią trobelę supleškinti, – jis turi galvoje Karinhalą.

Pataria man važiuoti į fiurerio vyriausiąją būstinę ir pačiam pranešti apie atsisakymą. Vis dėlto jokio įsakymo dar negavau, taigi tuoj grįžtu į eskadrą, kur esu skubiai reikalingas. Tačiau tai buvo dar ne paskutinis mano skrydis į Berlyną.

Balandžio 19-osios radiograma vėl esu kviečiamas į Reicho kanceliariją. Šiuo metu iš Čekoslovakijos pasiekti Berlyną skrendant pavieniu lėktuvu nėra taip jau paprasta, rusų ir amerikiečių frontai daugelyje vietų priartėję vienas prie kito. Oro erdvėje knibždėte knibžda daugybė lėktuvų, tačiau tai ne vokiečių lėktuvai. Atvykęs į Reicho kanceliariją, patenku į fiurerio bunkerio priimamąją. Čia vyrauja ramybės ir pasitikėjimo atmosfera, jame daugiausia kariškių, dalyvaujančių dabartinėse ir rengiamose kovinėse operacijose.